

Pojetí výchovy a její hlavní rysy

- rozdílná pojetí pedagogiky rozdílnými autory, velmi složité orientovat se v nich

Typologie pojetí pedagogické vědy (Průcha – Moderní pedagogika)

1. Z hlediska účelovosti
 - pedagogika jako normativní teorie
 - pedagogika jako explorativní a explanační teorie
 2. Z hlediska předmětu
 - pedagogika jako teorie výchovy
 - pedagogika jako teorie edukační reality
 3. Z hlediska postavení mezi vědami
 - pedagogika jako věda filozofující
 - pedagogika jako věda sociální
- pedagogická teorie nedospěla k jednotnému, přesně definovanému chápání svých ústředních pojmů

Základní pojmy pedagogiky

- *výchova* i *vzdělávání* se v české pedagogické teorii používají souběžně
- *výchova* – činnost, která ve společnosti zajišťuje předávání „duchovního majetku“ z generace na generaci; je hlavní složkou procesu socializace (= lidský jedinec se v průběhu života zespolečňuje); záměrné působení na osobnost jedince s cílem dosáhnout změn v různých složkách osobnosti
 - výchova intencionální (přímá) – bezprostřední působení pedagoga na jedince
 - výchova funkcionální (nepřímá) – rozvoj osobnosti ovlivňován vhodně adaptovaným prostředím
- *vzdělání* – proces záměrného a organizovaného osvojování poznatků, dovedností, postojů aj., typicky realizovaný prostřednictvím školního vyučování
- *edukační reality* – úsek objektivní skutečnosti v níž probíhají nějaké edukační procesy
- *edukační proces* – činnost lidí, při níž se nějaký subjekt učí a jiný subjekt mu toto učení zprostředkovává
- *edukační prostředí* – je dáno fyzikálními podmínkami, zúčastněnými subjekty a jejich psychosociálními vztahy
- *školní edukace* – souhrnně pokrývá jak výchovu, tak vzdělávání v pojetí standardní pedagogické teorie
- *vzdělávání* – specifická edukace, která je obvykle dlouhodobá a institucionalizovaná, realizují ji profesionální edukátoři a je obvykle legislativně vymezena co do svého průběhu a produktu

Pedagogika jako normativní teorie

- otázka účelovosti pedagogiky „K čemu vlastně pedagogika slouží?“
- normativní účelovost pedagogiky → pozor však na přecenění (ztrácí vědecký charakter, stává se metodikou správné výchovy)
- v povaze pedagogiky, jakožto teorie vycházející z praxe a praxi (kromě jiného) sloužící, musí být zakotvena určitá složka předpisovosti, normovanosti, ideálu a vzoru
- zprostředkující, instrumentální role pedagogiky

Pedagogika jako explorativní a explanační teorie

- pedagogika je explorativní teorie → je založena na výzkumu a na poznatcích jím produkováných

Seminář k úvodu do pedagogiky a základům pedagogického myšlení

- pedagogika je explanační teorie → slouží k identifikaci a objasňování jevů edukační reality, poskytuje výklad o struktuře a fungování těchto jevů (zkoumá + objasňuje)
- nejlépe posuzováno při porovnání *tradiční pedagogiky* a *pedagogiky moderní*
- *tradiční pedagogika* – vytvářena z koncepcí předních teoretiků
 - jsou přesvědčeni o vhodnosti//žádoucnosti určitých principů a modelů edukace a vytvářejí teoretické konstrukce o tom, jaká má edukace být, jak má být ve školách realizována
 - tyto konstrukty však mají vadu, jelikož jim chybí opora v realitě běžné edukace, nejsou opřeny o konkrétní výzkumné poznatky
- *moderní pedagogika* – není pro ni prioritní vytváření teoretických koncepcí o ideální výchově, nýbrž se snaží objasňovat reálné jevy edukace, její fungování a to pomocí exaktních výzkumných procedur
 - zásadní je poznávání a vysvětlování edukační reality, nikoliv přímo její přetváření
- pedagogika se neobejde ani bez teorie, ani bez výzkumu, má-li být skutečnou vědou

Využití pedagogiky

- oblast školství – prioritní oblast, výkonné subjekty čerpají z pedagogiky
 - oblast mimoškolního vzdělávání – vzdělávání mimo formální školský systém = pedagogika volného času, pedagogika vzdělávání dospělých
 - oblast ekonomického rozhodování – ekonomie vzdělávání
 - oblast sociální politiky – ekonomie vzdělávání, sociologie výchovy, vzdělávací politika
 - oblast pomáhajících profesí – sociální pedagogika
 - oblast samotné vědy – vědecké poznání
 - pedagogika produkující vědecké poznatky o edukačních jevech, procesech a konstruktech má široké pole využívání
 - praktická využitelnost pedagogiky je hlavní silou, která způsobuje, že pedagogická věda se v průběhu minulých desetiletí rozvíjí a nabývá stále více na významu
-

Obecné rysy výchovy

- výchova je vždy konkrétní povahy a byla a je determinována
- naše současná výchova je historicky podmíněný model, odpovídající podmínkách české demokratické společnosti
- výchovu chápeme jako jeden z významných činitelů rozvoje společnosti vedle činitelů ekonomických, morálních a kulturních
- charakteristické rysy – permanentní, univerzální a mnohostranně orientovaná
- **permanentní charakter** – předpokládá organicky propojit dvě základní formy výchovy, tedy výchovu druhým jedincem (heteroedukaci) a sebevýchovu (autoedukaci)
- **univerzální charakter** – dotýká se každého prakticky v každé životní situaci
- s proměnami světa souvisí internacionalizace a globalizace výchovy, tedy orientování výchovy na problémy globální povahy a překonávání uzavřenosti výchovy
- projevuje se :
 1. mezinárodní dohody v oblasti výchovy a vzdělávání
 2. společné mezinárodní edukativní projekty
 3. mezinárodní výměna učitelů a studentů
 4. globální tematika ve VP a tvorba mezinárodních učebnic
 5. postupné mezinárodní uznávání kvalifikačních certifikátů
 6. srovnávání edukativních výsledků v různých zemích
- konkrétní mezinárodní projekty – TEMPUS, ERASMUS, EURYDICE, PHARE, LINGEA
- pluralita výchovných cílů a obsahů, výchovných forem, metod a prostředků

Seminář k úvodu do pedagogiky a základům pedagogického myšlení

- jeví se potřeba určité integrace dílčích výchovných procesů → zdůrazňuje se při spolupráci školy a rodiny
- významným integračním činitelem hodnotová orientace
- každá výchovná aktivita má svou rovinu globální, teritoriální a individuální; ve všech těchto rovinách probíhají neustále procesy diferenační i integrační se snahou o optimalizaci výchovného efektu
- **mnohostranná orientace** – výchova se snaží připravit jedince pro základní sociální role
- rozvíjí zároveň základní fyzické a psychické kvality jedince
- dvoustránkovitost pedagogického procesu (termín vzdělávání pojmán jako výchova v užším slova smyslu)
- mnohostranně orientovat znamená rozvíjet jedince v jednotlivých oblastech kultury
- pedagogika hovoří o několika složkách (komponentech, součástech, druzích) výchovy :
 - výchova světonázorová
 - výchova tělesná
 - výchova jazyková, vědecká a ekologická
 - výchova estetická
 - výchova technická, ekonomická a pracovní
 - výchova morální, právní a politická

Literatura : Jůva, V. sen. a jun. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido, 1999.

Jůva, V. et al. Základy pedagogiky (pro doplňující pedagogické studium). Brno: Paido, 2001.

Průcha, J. Moderní pedagogika. Praha: Portál, 1997.

Průcha, J. Přehled pedagogiky. Praha: Portál, 2000.

Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. Pedagogický slovník. 3. rozšířené vydání. Praha: Portál, 2001.